

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Исказивање калкулације цене у фактури није повреда пословне тајне

Одлуком СИБ-а о начину образовања цена производа од интереса за целу земљу („Сл. лист СФРЈ”, бр. 55/89, 60/89, 64/89) прописано је да предузеће образује цене својих производа слободно, према условима тржишта; да предузеће које се бави прометом робе зарачунава на нето фактурну цену зависне трошкове и трошкове промета; да се на сваком рачуну посебно исказује одобрење бонификације; да у цену производа не могу да се зарачунавају трошкови финансирања купаца као што су: трошкови кредитирања купаца и други трошкови које купац има после пријема робе, при чему се под кредитирањем подразумева продаја с одложеним плаћањем дужим од 15 дана и да попуст купцу може да се да само снижењем цене производа, које се исказује на рачуну и на производу.

Грађанин сматра да се оспореном одлуком СИБ-а у ствари утиче на смањење инфлације, а не – стварно прописивање начина образовања цена. Обавеза исказивања калкулације цене на фактури јесте пословна тајна организације. Због свега тога оспорена одлука није, по мишљењу грађанина, у складу с Уставом СФРЈ.

Оспорена одлука престала је да важи 16. марта 1990. будући да је њено важење у времену одређено до тога дана и да њена важност није продужавана.

Решење Уставног суда Југославије о одбијању иницијативе за оцењивање уставности и законитости оспорене одлуке заснива се на разлозима:

одредбом члана 281, став 1, тачка 5, Устава СФРЈ утврђено је да Федерација уређује систем друштвене контроле цена и обезбеђује непосредну контролу цена робе и услуга од интереса за целу земљу. Одредбом члана 14. Закона о систему друштвене контроле цена („Сл. лист СФРЈ”, број 84/89) прописано је да СИБ прописује, као меру непосредне контроле цена, начин образовања цена робе и услуга од интереса за целу земљу. Оспорена одлука била је, према томе, у време док је важила, у складу с Уставом СФРЈ и савезним законом. Та одлука није, по оцени Уставног суда Југославије, ниучему, доводила у питање самосталност предузећа нити задрала у пословну тајну предузећа, односно у право предузећа да прописује шта се у његовом пословању сматра пословном тајном, тим пре што пословна тајна предузећа није предмет уређивања оспореном одлуком, нити прописани начин образовања цена значи било какву повреду пословне тајне предузећа.

(Решење УСЈ, II-У бр. 68/89, од 20. јуна 1990)

На ствари у друштвеној својини право својине грађанина (грађанског правног лица) не стиче се одржајем

Одредбом члана 29. Закона о основним својинско-правним односима прописано је да се на ствари у друштвеној својини право својине не може стећи одржајем.

Та одредба наведеног савезног закона због тога што прописује – за разлику од ствари у својини грађана (грађанских правних лица) – да се на

ствари у друштвеној својини одржајем не може стећи право својине, није, по мишљењу грађанина, у складу с Уставом СФРЈ.

Друштвена својина ужива – по Уставу СФРЈ – посебну заштиту, као основ производних односа у друштву. Полазећи од такве природе и места друштвене својине у друштву, утврђеног Уставом СФРЈ – из чега произилази да та својина припада читавом друштву и да, због тога, грађанин не може одржајем стећи право својине на ствари у друштвеној својини – Уставни суд Југославије није нашао да има разлога за оцењивање уставности оспорене законске одредбе. Уставни суд Југославије имао је, при томе, у виду да се, према одредби члана 13, став 2. Устава СФРЈ, права, обавезе и одговорности у погледу коришћења, управљања и располагања друштвеним средствима уређују Уставом и законом, у складу с природом и наменом тих средстава. Из тога произилази, по мишљењу Уставног суда Југославије, да закон који уређује својинска питања не мора прописати да одржај, као оригиналан начин стицања права својине једнако важи за сваки облици својине у друштву, тј. да је то начин на који се право својине може стећи и кад је реч о стварима у друштвеној својини. Прописујући да се на ствари у друштвеној својини не може одржајем стећи право својине, законодавац није поступао противно Уставу СФРЈ, нити је повредио права грађана, зајамчена Уставом СФРЈ, доносећи оспорену законску одредбу. Устав СФРЈ јамчи грађанину право својине, али не одређује начин на који се оно може, односно не може стицати, што се утврђује законом. Стога, по оцени Уставног суда Југославије, законодавац уређује установе одржаја, онако како законодавац сматра да је то примерно односима у друштву.

(Решење УСЈ, I–У бр. 46/1–90, од 25. априла 1990)

Запослење на одређено време може се сматрати временом проведеним ван запослења

Одредбама Закона о запошљавању („Сл. весник на СРМ”, бр. 32/87, 18/89 и 36/89) прописани су критеријуми на основу којих се стиче предност при запошљавању. Један од тих критеријума јесте и време које је кандидат провео ван запослења, у које се не рачуна време запослења на одређено време.

Грађанин сматра да се оспореном одредбом наведеног закона лица која су, чекајући на запослење, одређено време провела у запослењу на одређено време, стављају у повољнији положај у односу на лица која чекају на запослење а нису била запослена на одређено време, те да оспорена законска одредба, према томе, није у складу с Уставом СФРЈ.

Одбијајући покретање поступка за оцењивање уставности одредаба наведеног закона, Уставни суд Југославије стао је на становиште да се тим одредбама наведеног закона не вређају одредбе Устава СФРЈ о праву на рад. Тим одредбама републичког закона никоме није ускраћено право на рад, зајамчено Уставом СФРЈ. Утврђивање реда првенства при запошљавању не значи, ниуком случају, по мишљењу Уставног суда Југославије, повреду права на рад, зајамченог Уставом СФРЈ, већ увођење одређених правила ради остваривања тога права. При томе, Уставни суд Југославије сматра да је ствар политике уређивања друштвених односа у тој области да ли ће се рад на одређено време сматрати временом проведеним ван запослења, и да је право законодавца да то питање уреди на начин којим, у складу с Уставом СФРЈ, остварује политику запошљавања у Републици. Уставни суд Југославије не може, по Уставу СФРЈ, политички оцењивати такво решење за које се законодавац определи, све док је оно у складу с Уставом СФРЈ. А Уставни суд Југославије не налази да је решење које садржи оспорене одредбе у било чему противно Уставу СФРЈ.

Утврђујући право грађанина СФРЈ на рад, Устав СФРЈ није утврдио услове под којима се то право остварује, осим да су грађанину, под једнаким условима, доступни свако радно место и функција у друштву, што је начело Устава СФРЈ, којем оспорене одредбе републичког закона нису противне.

Будући да Устав СФРЈ нема других одредаба о томе, и да Федерација не прописује услове под којима се остварује ред првенства у запошљавању, да је реч о праву и дужности републике, односно покрајине, то, ни са тога становишта гледано, нема разлога за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе републичког закона.

(Решење УСЈ, I–У број 5/1–89, од 6. јуна 1990)

Проглашавање одређеног верског празника републичким празником, односно даном у који се у републици не ради, није повреда начела равноправности грађана

Одредбама Закона СР Словеније о републичким празницима и нерадним данима ("Урадни лист СРС", број 33/89) прописано је да је 1. новембра (Дан мртвих) републички празник, а да су 27. април, 22. јул, 1. новембар и 25. децембар – дани у које се не ради.

Грађанин сматра да оспорене одредбе наведеног закона због тога што прописују да се верски празници римокатоличке вероисповести сматрају данима у које се не ради нису у складу с Уставом СФРЈ, будући да грађане других вероисповести обавезују на празновање празника одређене вероисповести којој не припадају сви грађани.

Уставни суд Југославије сматра да је проглашавање републичког празника, или дана у који се у републици не ради, право републике, утврђено уставом републике. Гледано са становишта Устава СФРЈ, ваља имати у виду, пре свега, да Устав СФРЈ не утврђује постојање било којег празника, и да се празници у СФРЈ одређују савезним законом. Будући да се савезним законом одређују само празници Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, право је република да, за своју територију, пропише да ће се празником (нерадним даном) сматрати и неки други дан, односно празник, без обзира на његово порекло у одређеној религији. Прописивањем да се у Словенији сматрају празницима, односно данима у које се не ради одређени дани у које падају верски празници одређене вероисповести није, по оцени Уставног суда Југославије, повређен Устав СФРЈ. То, по оцени Уставног суда Југославије, није противно одредбама члана 154. Устава СФРЈ о једнакости грађана у правима и дужностима без обзира на одређене личне околности и вероисповести. То што се у републици не ради одређеног дана, не обавезује грађанина друге вероисповести да, противно својим уверењима, сматра одређен дан и својим празником. Држава не вређа права грађанина, зајамчена Уставом СФРЈ ако пропише да се у одређене дане не ради, па ни онда кад су ти дани, истовремено, и дани празника одређене вероисповести којој грађанин не припада.

(Решење УСЈ, I–У бр. 117/1–89, од 20. јуна 1990)

Располагање средствима намењеним заједничкој потрошњи може бити ограничено – законом

Законом о исплати средстава која се користе за непосредну заједничку потрошњу и средстава за исхрану радника у току рада, до 30. јуна 1990. године („Сл. лист СФРЈ”, број 20/90), ограничена је исплата – до 30. јуна 1990. године – средстава која се користе за непосредну заједничку потрошњу и исхрану радника у току рада.

Веће Синдиката Србије тврди да законодавац није имао уставног основа за доношење оспореног закона, и да тај закон, према томе, није у складу с Уставом СФРЈ.

Основа за доношење оспореног закона представља, по мишљењу Уставног суда Југославије, одредба члана 267, став 1, алинеја 3. Устава СФРЈ, којом је утврђено да се савезним законом може, кад је то потребно ради спречавања и отклањања већих поремећаја у привреди, прописати привремена забрана располагања делом друштвених средстава за потрошњу. Кад такви поре-

међаји постоје, и кад постоји потреба доношења таквог закона – оцењује законодавац, Уставни суд Југославије не може оцењивати да ли су наступиле околности које, по наведеној одредби Устава СФРЈ, омогућавају доношење закона какав је оспорени закон, нити може оцењивати очекивани и стварни исход примене таквог једног закона. Упуштање у та питања значило би политичку оцену оспореног закона, која, по Уставу СФРЈ, не припада Уставном суду Југославије. То је, искључиво, ствар законодавца. Отуда је, по мишљењу Уставног суда Југославије, оспорени закон у складу с Уставом СФРЈ.

(Решење УСЈ, I–У бр. 62/1–90, од 14. јуна 1990)

Одређеним функционерима у републичкој управи може престати радни однос кад испуне услове за стицање права на старосну пензију

Одредбом члана 184, став 2. Закона о државној управи („Сл. гласник РР Србије”, бр. 9/80, 18/80, 7/82, 46/84, 6/85, 24/85, 44/86 и 41/87) прописано је да одређеним функционерима у органима управе и њиховим заменицима, као и другим функционерима у управи, престаје радни однос кад испуне услове за стицање права на старосну пензију.

Испуњење услова за стицање права на старосну пензију не може – по мишљењу даваоца иницијативе – бити разлог због којег престаје радни однос, па ни функција у органима управе. Стога, по мишљењу даваоца иницијативе, оспорена одредба републичког закона није у складу с Уставом СФРЈ.

Одредбом тачке 1, став 1. амандмана II на Устав СФРЈ, утврђено је да се изабрани и именовани функционери и други носиоци самоуправних, јавних и других друштвених функција за које је то одређено Уставом, статутом или законом, бирају, односно именују на време до четири године, а одредбом тачке 1, став 3. тога амандмана, да се трајање мандата и ограничење поновног избора, односно именовања, за функције утврђене Уставом, статутом или законом, уређује – Уставом, статутом или законом. Кад је реч о мандату, Устав СФРЈ има одредаба само о функционерима у Федерацији. Имајући то у виду, Уставни суд Југославије сматра да се законом може прописати, у складу с уставом републике, да појединим функционерима у органима управе, одређеним законом, може престати радни однос, односно функција, кад испуне услове за стицање права на старосну пензију и да оспорена одредба републичког закона није, у било чему, противна Уставу СФРЈ.

(Решење УСЈ, Убр. 144/88, од 23. маја 1990)

Једино средство плаћања у земљи јесте динар

Одлуком Скупштине општине Д. прописано је да се боравишна и фестивалска такса за боравак у Д. плаћа у ДМ.

Туристичке и угоститељске организације у Д. покренуле су пред Уставним судом Југославије поступак за оцењивање законитости означене одлуке, налазећи да је она у супротности с прописима о новчаном систему и прописима о девизном пословању, по којима се све обавезе које настају у Југославији, а гласе на новац, изражавају и плаћају средствима плаћања која гласе на динар.

Оспорене одредбе укинуте одлуке, Уставни суд Југославије укинуо је, као незаконите.

Одлука о укидању оспорених одредаба наведене одлуке заснована је на одредби члана 11. Закона о привременим изменама и допунама Закона о девизном пословању („Сл. лист СФРЈ”, број 85/89), којом је прописано да је забрањено плаћање у девизама, или у злату, између домаћих лица и између домаћих и страних лица у Југославији, ако савезним законом није друкчије одређено.

Полазећи од те одредбе наведеног савезног закона, Уставни суд Југославије сматра да оспореним одредбама наведене одлуке није могло бити прописано да се боравишне и фестивалске таксе плаћају страним средствима плаћања, и да су оспорене одредбе означене одлуке због тога у супротности са савезним законом.

(Одлука УСЈ, II-У бр. 31/88, од 27. јуна 1990)

Компензација се остварује само ако је прописана законом

Одлуком СИБ-а одређивање највише цене пшеничног брашна типа „850” и највише цене основне врсте пшеничног хлеба од брашна тога типа („Сл. лист СФРЈ”, број 13/89) прописано је да произвођачи пшеничног брашна типа „850” могу образовати малопродајну цену тога брашна највише до износа од 1.170,00 динара по килограму; цене хлеба одређују се сразмерно тој цени, за масе (граматуре) хлеба веће или мање од једног килограма; да се цене брашна на залихама затеченим на дан ступања те одлуке на снагу могу повећати за 501,20 динара по килограму, и да даном ступања оспорене одлуке на снагу, престаје важити ранија одлука о томе („Сл. лист СФРЈ” бр. 5/89 и 10/89).

Предузеће „М” тврди да одредбе тач. 1, 3. и 5. оспорене одлуке СИБ-а нису у складу с одредбом тачке 6. амандмана Х на Устав СФРЈ, због тога што предузећима која се баве производњом брашна означеног типа, и печењем хлеба од тога брашна, није осигурана накнада (компензација), и што су те организације тако стављене у неравноправан положај на јединственом југословенском тржишту.

Одредбом тачке 6. амандмана Х на Устав СФРЈ утврђено је да се, ако се актом органа друштвено-политичке заједнице нарушава равноправност организација удруженог рада у стицању дохотка на тржишту, утврђена Уставом СФРЈ, истовремено, актом органа односне друштвено-политичке заједнице утврђује и обезбеђује одговарајућа накнада (компензација), под условима и на начин утврђен законом.

Накнаде (компензације) произвођачима брашна типа „850” и пастеризованог млека прописане су одредбама члана 1. Закона о компензацијама за поједине производе („Сл. лист СФРЈ”, број 45/88 и 10/89), и то: до 30. септембра 1988. и за раздобље од 1. јануара до 28. фебруара 1989. године. С обзиром на то што је право на накнаду (компензацију), одредбама наведеног закона утврђено само за означена раздобља, и што су та раздобља протекла, Уставни суд Југославије оценио је да оспорена одлука није несагласна с Уставом СФРЈ. Уставни суд Југославије оценио је, исто тако, да наведене организације нису, одредбама оспорене одлуке, стављене у неравноправан положај на југословенском тржишту.

(Одлука УСЈ, II-У бр. 16/89, од 9. јула 1990)

Пословним простором који је средство рада у друштвеној својини, располаже организација удруженог рада чије је то средство рада

Одредбом члана 3. Закона о својини на деловима зграда („Народне новине”, број 52/73) прописано је да на посебном делу зграде у етажној друштвеној својини стиче право располагања општина: ако је друштвена својина настала национализацијом или конфискацијом, у осталим случајевима, друштвено-политичка заједница стиче право располагања ако је дала средства за изградњу, куповину или замену посебног дела зграде.

Неколико предузећа из СР Хрватске сматра да оспорена законска одредба није у складу с Уставом СФРЈ. Јер, из права рада средствима у друштвеној својини, утврђеног Уставом СФРЈ, излази, по мишљењу тих предузећа, да она имају и право управљања, односно право располагања пословним простором који користе по уговору о закупу, закљученим с општином. Организације које послују у пословном простору по основу уговора о закупу, закљученог

с општином, нису дужне, по мишљењу тих организација, закључивати такве уговоре, будући да су оне – носиоци права коришћења и располагања тим простором.

Из права рада средствима у друштвеној својини, утврђеног Уставом СФРЈ, произилази, по схватању Уставног суда Југославије, да општина нема право располагања пословним просторијама које су средство радника у удруженом раду, нити право да те просторије даје организацијама удруженог рада у закуп на основу уговора о томе. Стога, по оцени Уставног суда Југославије, оспорена законска одредба није у складу с Уставом СФРЈ.

(Одлука УСЈ, I–У бр. 216/88, од 11. јула 1990)

Провера садржине менице није проверка права оних чија се средства налазе на рачуну СДК

Одредбама тач. 5–15. Упутства генералног директора СДК Југославије о јединственом начину рада СДК у примени прописа о међусобном плаћању потраживања и обавеза правних лица одређено је да организационе јединице СДК примају на исплату менице које издају правна лица чија се средства воде на рачуну код СДК уз одређене провере садржаја менице, ако су оне попуњене тако да менични дужник исплату менице врши с рачуна који има у СДК.

Организација И. тврди да оспорене одредбе наведеног упутства нису у складу с Уставом СФРЈ и савезним законом, будући да значе повреду права корисника друштвених средстава да самостално располажу средствима која држе на депозитним рачунима.

Уставни суд Југославије оценио је, пре свега, да је оспорено упутство – општи акт који подлеже уставносудској контроли уставности и законитости, а не – појединачни акт, који таквој контроли не би подлегао.

По одредби тачке 2. амандмана XVIII на Устав СФРЈ, СДК врши контролу исправности података о располагању друштвеним средствима. Из тога произилази – по мишљењу Уставног суда Југославије – и право СДК да – у циљу остваривања њене улоге, утврђене Уставом СФРЈ – своје јединице обавезе на проверу садржине менице кад се она плаћа с рачуна који издавалац менице има у СДК. Тиме се, по оцени Уставног суда Југославије, ниучему не дира у права корисника друштвених средстава који имају рачун у СДК, па оспорене одредбе Упутства због тога нису противне Уставу СФРЈ.

(Одлука УСЈ, II–У бр. 30/90)

Прописом органа друштвено–политичке заједнице не може се одређивати састав конкурсне комисије

Одредбом члана 95, став 2. Закона СР Хрватске о избору органа управљања и других органа у организацијама удруженог рада прописано је да се конкурсна комисија за именовање инокосног пословодног органа у организацији удруженог рада састоји од представника организације и представника синдиката.

У одговору на решење Уставног суда Југославије којим је покренут поступак за оцењивање уставности оспорене законске одредбе, Сабор је истакао да и сам сматра да та одредба наведеног закона није у складу с Уставом СФРЈ. Будући да оспорена законска одредба није измењена, и поред таквог мишљења Сабора, Уставни суд Југославије је, полазећи од одредбе тачке 5. амандмана XXIV на Устав СФРЈ, оценио да оспорена законска одредба није у складу с Уставом СФРЈ. Том одредбом наведеног амандмана на Устав СФРЈ замењене су одредбе Устава СФРЈ (члан 104, став 2. и став 5) које су утврђивале састав конкурсне комисије. Смисао замене тих одредаба Устава СФРЈ јесте, по мишљењу Уставног суда Југославије, у томе да састав конкурсне комисије утврђује сама организација удруженог рада, да ниједним актом органа друштвено–политичке заједнице не може бити утврђен састав конкурсне комисије у организацији удруженог рада. Стога је, по оцени Уставног

суда Југославије, оспорени закон – који прописује састав конкурсне комисије у организацијама удруженог рада – противан Уставу СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У–број 243/87, од 9. јула 1990)

Припремио Ђорђе Ђурковић

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

Извршење решења о прекршају пре правоснажности

1. Ц. из К. дао је иницијативу Уставном суду са покретање поступка за утврђивање неуставности члана 305. Закона о прекршајима („Службени гласник СРС”, бр. 44/89).

По мишљењу иницијатора, одредбе члана 305. Закона, којим је предвиђено да судија за прекршаје у извршењу свога решења може, у одређеним случајевима, и не чекајући његову правоснажност да га изврши, нису у складу са Уставом да се једно решење о лишавању слободе извршава, а да није постало правоснажно.

2. Члан 305. Закона о прекршајима („Службени гласник СРС”, бр. 44/89) гласи:

„Решење о прекршају може се извршити и пре његове правоснажности у следећим случајевима:

1. ако окривљени не може да докаже свој идентитет, или нема пребивалиште, или ако одлази у иностранство ради боравка, а првостепени орган за прекршаје нађе да постоји основана сумња да ће окривљени осујетити извршење изречене казне;

2. ако је окривљеном изречена казна затвора за тежи прекршај јавног реда и мира, а постоји основана сумња да ће прекршај поновити или ако то интереси безбедности посебно захтевају.

У случајевима из става 1. овог члана првостепени орган за прекршаје ће у решењу о прекршају одредити да окривљени и пре правоснажности решења приступи извршењу изречене казне.

Ако окривљени изјави жалбу против решења којим је одређено извршење решења пре његове правоснажности, првостепени орган за прекршаје је дужан да жалбу са списом предмета достави другостепеном органу за прекршаје у року од 24 сата рачунајући од сата кад је жалбу примио, а другостепени орган за прекршаје дужан је да по жалби одлучи и своје решење достави првостепеном органу за прекршаје у року од 48 сати рачунајући од сата пријема списка предмета”.

3. Према члану 299, ст. 1, тач. 11. Устава СР Србије, република, у складу са својим правима и дужностима утврђеним Уставом, преко републичких органа и организација, уређује прекршаје, одговорности и санкције за прекршаје и организацију, надлежност и поступак по прекршајима.

Амандманом XXXIII тачка 7. на Устав СР Србије (којим су замењени и допуњени одговарајући делови члана 300. Устава) прописано је да република, јединствено за територију републике, преко републичких органа, уређује: услове, одговорности и санкције за прекршаје; општа правила о примени васпитних мера и кажњавању малолетника; основна начела поступка и застарелост за прекршаје.

На основу наведеног уставног овлашћења република је донела Закон о прекршајима („Службени гласник СР Србије”, бр. 44/89). Овим законом се уређују: услови прекршајне одговорности, услови за прописивање и примену прекршајних санкција, прекршајни поступак, поступак извршења решења о прекршају и организација и рад органа за прекршаје.

Оспореним чланом 305. Закона о прекршајима уређен је институт – извршења решења о прекршају пре његове правоснажности.